

Др **Тасић Н. Радмила**

Библиотека града Београда

Одељење за набавку и обраду библиотечке грађе

УДК: 004.42 БИСИС

DOI: 10.7251/BSCSR1807131T

СТРУЧНИ КАТАЛОГ БИБЛИОТЕКЕ ГРАДА БЕОГРАДА У СЛУЖБИ ЊЕНИХ КОРИСНИКА

Сажетак: Савремене библиотеке представљају институције од посебног друштвеног значаја које активно партиципирају у социјалном животу свих чланова друштвене заједнице. Корисници библиотека, као чланови те заједнице, у сталној потрази за информацијама, користе *online* каталог Библиотеке града Београда који ради у систему БИСИС. Библиотечко информациони систем БИСИС је софтверски систем чији почеци сежу до 1992/93. године. Настао је у оквиру пројекта за развој библиотечке мреже Србије да би се касније наставило са радом на Природно-математичком факултету у Новом Саду, као помоћ библиотекарицама у прикупљању, индексирању и проналажењу информација садржаних у метаподацима фонда библиотеке.

Циљ рада је, поред приказа корисничког претраживања у систему БИСИС у Библиотеци града Београда, и покушај приближавања овог програма корисницима из угла библиотекара који раде на обради грађе. Претраживање библиотечког фонда БГБ могуће је на више језика. Такође, корисник бира неки од понуђених начина претраживања: по аутору, по наслову, по кључним речима или напредно претраживање. Могуће је поставити једноставне упите односно претраживати по једном префиксу (аутору, наслову) или сложеније упите који сужавају претрагу комбинавањем неколико префикса (аутор и наслов, наслов и преводилац, аутор и издавач, УДК индекс и кључна реч, ...)

У раду су, такође, илустративно представљени графички прикази корисничког интерфејса на различите захтеве.

Кључне речи: корисничко претраживање, БИСИС, кориснички интерфејс.

Увод: Друштвена улога јавних библиотека у окужењу савремених информационих и комуникационих технологија

Од свог постанка до данас, без обзира на различите услове у којима су опстајале, библиотеке су испуњавале

свој задатак да у обиљу информација обраде и ставе на располагање своје фондове заинтересованим корисницима. Савремене информационе и комуникационе технологије пружају велике могућности, а на библиотекарима је да их искористе и ставе у службу корисника. Отворен приступ информацијама представља један од најзначајнијих предуслова развоја савременог друштва, а на библиотекама је да се наметну квалитетом својих услуга. Препознавање потреба чланова локалне заједнице и примена савремених технологија учиниће библиотеке незаобилазним фактором живота сваког појединца и развоја читавог друштва.

Од лисног до електронског облика – кратак историјски приказ стручног каталога Библиотеке града Београда

Своје богате фондове Библиотека града Београда представља кроз ауторски, стручни и предметни каталог који се израђују у Библиотечком софтверском систему - БИСИС. Он је настао је на Природно-математичком факултету у Новом Саду 1992/93. године са циљем да помогне библиотекарима у при прикупљању, индексирању и проналажењу информација садржаних у метаподацима фонда библиотеке. За разлику од ауторског каталога који бележи формална својства публикација, стручни и предметни представљају садржај обрађиване публикације.

Корисничко претраживање у систему БИСИС

Библиотека града Београда припада типу јавних библиотека, па је самим тим структура њених корисника веома хетерогена у социјалном, професионалном, образовном и старосном погледу. Изузетна посећеност Одељења за рад са корисницима¹, Одељења уметности²,

¹ Саставни део Одељења за рад са корисницима представља магацински простор који чува богату ризницу из свих области знања и уметности

Завичајног одељења³, Дечјег одељења⁴ и Периодике⁵ потврђује да библиотека успева да испуни свој примарни задатак - да задовољи различите потребе и интересовања корисника. и успостављању успешне комуникације између библиотекара и корисника па је њен примарни задатак да задовољи потребе и интересовања корисника различитих узраста, занимања и нивоа образовања.

Корисници могу да претражују по аутору или наслову публикације, а за прецизније упите користе напредно

која је сређена по *numerus currens*-у. У оквиру позајмног дела налази се пут за позајмљивање и враћање публикација где раде стручни и љубазни библиотекари. У слободном приступу се налази део домаће и стране књижевности, као и актуелни наслови који су се тек појавили из штампе. Корисници су у прилици да прелистају поједине наслове у слободном приступу и процене да ли желе да их позајме. Умрежени рачунари у позајмном делу омогућавају брзо и ефикасно претраживање електронског каталога Библиотеке градава. Читаоница референтске литературе омогућава корисницима употребу разноврсних лексикона, речника, приручника и енциклопедија. Електронска читаоница нуди корисницима услуге скенирања, копирања и изнајмљивање рачунара.

² Одељење уметности поседује читаоницу у којој корисници свакодневно користе преко 18 000 публикација из области ликовних и примењених уметности, музике, фотографије, позориста филма, археологије и етнологије. Запослени библиотекари организују бројне културне манифестације: трибине, изложбе, књижевне и музичке вечери које представљају дух и богатство културног живота престонице.

³ На иницијативу др Милосава Стојадиновића 1929. године започето је прикупљање сваковрсне грађе о Београду. Формирани фондови на основу којих је 11. јануара 1931. године свечано отворена једна од најстаријих градских установа културе: Библиотека и Музеј града Београда. Одељењу старе и ретке књиге и књиге о Београду поседује преко 20.000 наслова који обухватају књижевна и научна, домаћа и страна дела о граду, путописе, документе, споменице, адресаре, годишњаке, календаре, дела о привредним, комуналним, урбанистичким и социјалним питањима, издања градских организација...

⁴ Дечје одељење чине два физички одвојена простора: Библиотека Чика Јова Змај у Хиландарској улици бр. 7. и Библиотека Невен на Тргу Николе Пашића. Богати фондови и културни програми свакодневно привлаче велики број најмлађих корисника.

⁵ Одељење периодике поседује око 1300 наслова часописа и новина.

претраживање. На корисничком интерфејсу могуће је укрштањем појединих параметара (аутор, издавач, УДК број, година издања) сузити претрагу и доћи до релевантних публикација односно прецизних погодака на упит корисника. Они могу да преко корисничког интерфејса траже и пронађу жељене информације.

Корисничко претраживање у програму БИСИС Библиотеке града Београда

Јавне библиотеке омогућавају слободан приступ едукативним, културним и забавним садржајима, без обзира на социјалне, националне, верске разлике корисника, и на тај начин подстичу толеранцију и доприносе демократизацији читавог друштва. Оне активно учествују у побољшању квалитета живота чланова локалне заједнице, јер подржавају самообразовање и целоживотно учење појединца и друштвених група. Одржавање радионица у библиотекама подстиче креативност и открива скривене таленте корисника свих узрасних категорија. Такође, у појединим библиотекама се организује стручно усавршавање корисника који желе да унапреде своја знања и вештине у жељи да лакше дођу до одговарајућег посла. Савремене јавне библиотеке доприносе очувању традиције, културе и локалних идентитета, па самим тим представљају важан сегмент културног живота заједнице. Библиотекари улажу велике напоре да библиотека својим разноврсним и многобројним културним програмима привуче пажњу корисника, али и свих осталих чланова друштвене заједнице. „Педагошка и шира друштвена функција библиотекара у раду са одраслим читаоцима представља веома значајну компоненту делатности народних библиотека. Од степена остваривања ове функције често се доноси су о целокупној делатности народне библиотеке. То је разумљиво, јер помоћу ове функције народна библиотека успоставља комуникацију са читаоцима, а обим и квалитет

те комуникације директно утиче на масовност читалаца и њихову структуру, на задовољавање њихових потреба и интересовања; на основу тих показатеља одређује се њен друштвени углед у средини у којој делује.”⁶

Савремене библиотеке имају задатак да понуде корисницима едукативне и забавне садржаје, али пре свега, оне треба да плене својим квалитетним и пажљиво одабраним публикацијама. Библиотеке своје фондове представљају кроз библиотечке каталоге. Било да су каталози у лисном или електронском облику, они представљају богатство библиотечног фонда заинтересованим корисницима. Савременом кориснику библиотечких услуга потребне су релевантне информације у најкраћем могућем року, а основни задатак библиотекара информатора је да едукује кориснике и пружи им адекватну помоћ у проналажењу информација. Перманентна едукација библиотекара је један од најважнијих предуслова да савремене библиотеке опстану у условима сурове конкуренције савремених информационих и комуникационих технологија.

У класичним библиотекама интеракција корисника и тражених информација одвија се преко лисних каталога и ознака на полицама у слободном приступу у позајмним одељењима. Крајем 20. и почетком 21. века употреба савремених технологија донела је револуционарне промене у библиотечком пословању. Пружање услуга у електронском окружењу условљено је употребом електронског интерфејса. Предвиђања да ће „читав кориснички интерфејс постати комплексан, али уређен скуп услуга за приступање изворима информација”⁷ су се остварила. У почетку је интерфејс само информисао кориснике о дешавањима у

⁶ Јокановић, Владимир. *Савремени библиотекар и читалац*. Београд: Слобода, 1983, 5.

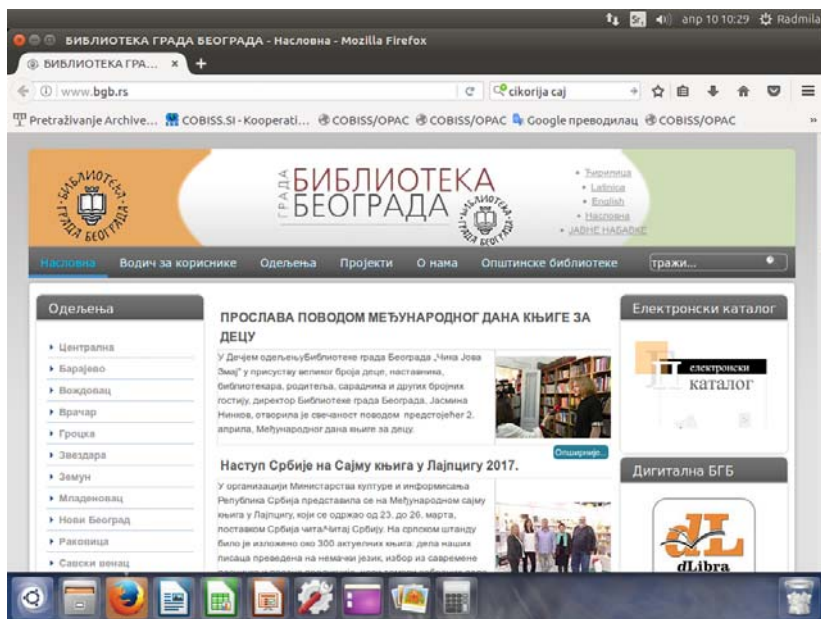
⁷ Брофи, Питер. *Библиотека у двадесет првом веку : нове услуге за информационо доба*. Clío: Београд, 2005, 131.

библиотеци, а данас се намеће као незамењива спона између корисника и библиотечких фондова.

У Библиотеци града Београда се користи библиотечки софтверски систем БИСИС чији почеци сежу до 1992/93. године, а базиран је на YUMARK формату који је настао према UNIMARK-у. Створен је у оквиру пројекта за развој библиотечке мреже Србије да би се касније наставило са радом на Природно-математичком факултету у Новом Саду, као помоћ библиотекарима у прикупљању, индексирању и проналажењу информација садржаних у метаподацима фонда библиотеке. „Циљ пројекта је успостављање основних елемената развоја компјутеризоване библиотечке мреже у погледу опреме и програмске подршке као и стандарда који се морају примењивати приликом пројектовања и набавке опреме, израде библиографских информација, односно база података библиографских записа”.⁸

На насловној страни сајта налази се икона преко које се приступа електронском каталогу Библиотеке града Београда. (Слика 1.)

⁸ Сурла, Душан и др. *Упутство за коришћење Библиотечког софтверског система Бисис вер.3*. Нови Сад: Група за информационе технологије, 2003, 2.

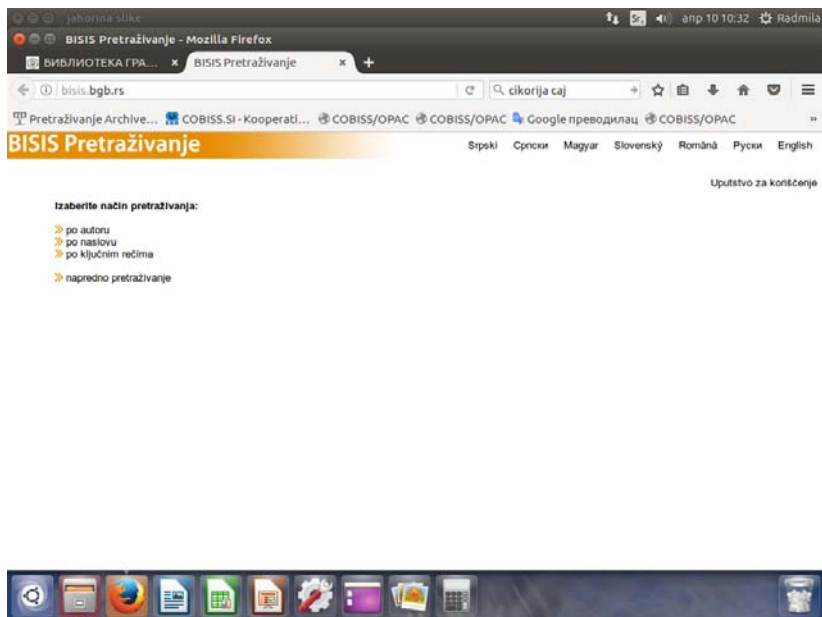

Слика 1.

Функција корисничког претраживања подразумева обраду захтева корисника и добијених резултата односно број погодака на основу садржаја библиографске базе Библиотеке града Београда. Претраживање библиографских записа могуће је на више језика: српском (ћириличним и латиничним писмом), мађарском, словеначком, румунском, руском и енглеском. Кликком на одређени линк корисник врши избор жељеног језика на коме ће претраживати.

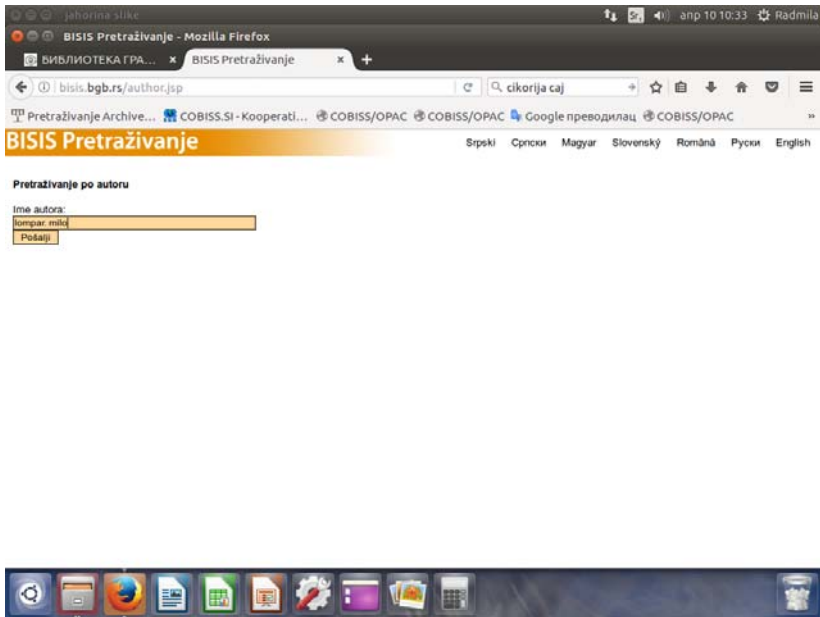
Такође, корисник бира неки од понуђених начина претраживања: по аутору, по наслову, по кључним речима или напредно претраживање. Могуће је поставити једноставне упите односно претраживати по једном префиксу (аутору, наслову) или сложеније упите који сужавају претрагу комбиновањем неколико префикса (аутор и наслов, наслов и преводилац, аутор и издавач, УДК индекс и кључна реч, ...). Понуђено *Упутство за коришћење* олакшава сналажење корисницима и указује на бројне

могућности претраживања. (Слика 2.)

Слика 2.

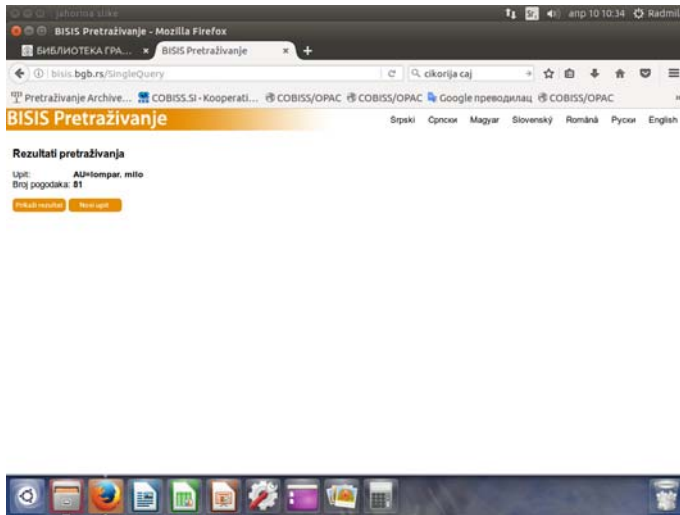
Кликом на линк *по аутору*, корисник уноси текст односно име и презиме жељеног аутора у понуђено поље, након чега је потребно кликнути дугме *пошаљи*. Претраживање подржава равноправност ћириличног и латиничног писма: крестић, vasilје, krestic, vasilije. (Слика 3.)

Слика 3.

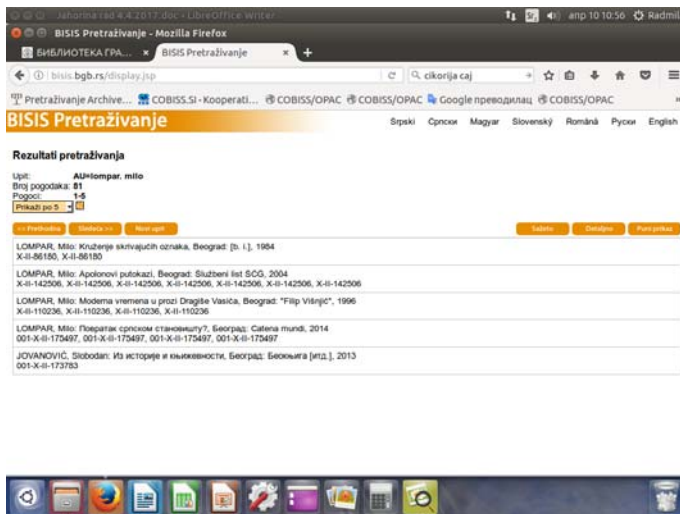
Корисник добија резултате претраживања односно број погодака на одређени упит и нуди линкове који пружају могућност приказивање резултата или новог упита. Уколико корисник одабере опцију *прикажи резултат* понуђене су могућности: *прикази по 5*, *прикази по 10* и *прикази по 20 погодака*, и то *сажето*, *детално* или *пун приказ*. Уколико је добијен већи број погодака користе се опције *претходна* и *следећа*.

Сажети приказ доноси основне податке о запису: име и презиме аутора, наслов публикације, издавача, година и место издавања, број страна и сигнатуру. (Слика 4.)

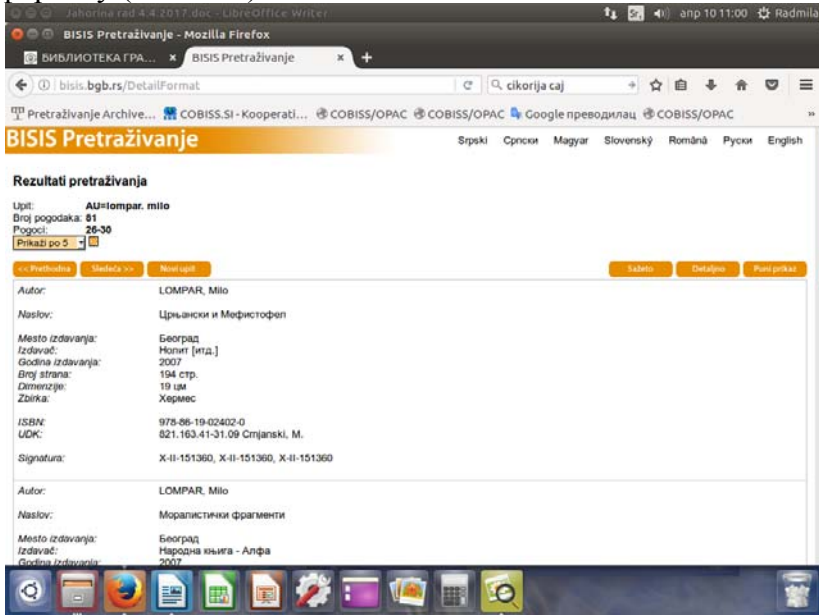
Слика 4.

Детаљни приказ приказује име и презиме аутора, наслов публикације, место и година издавања, број страна, димензије публикације, ISBN, УДК број и сигнатура односно место књиге на полици. (Слика 5.)

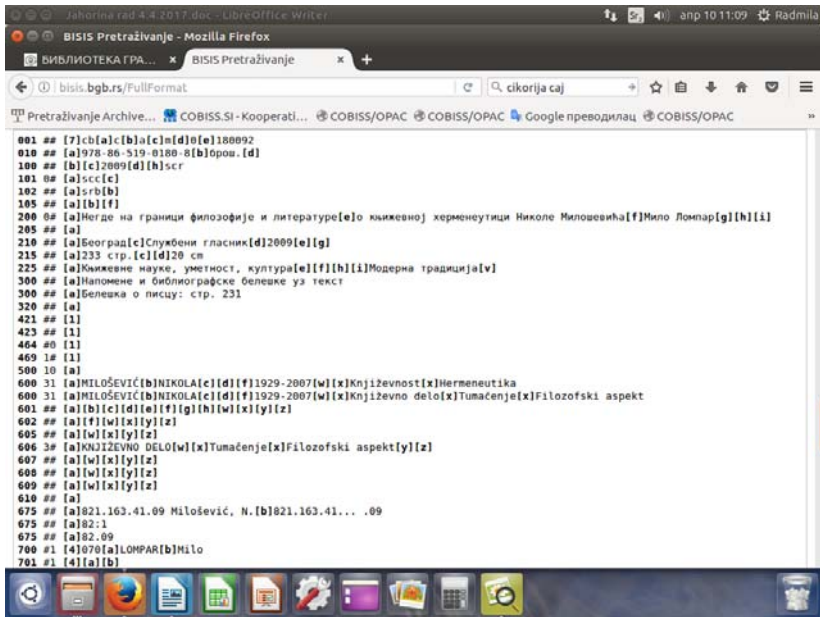
Слика 5.

Пун приказ библиографског записа нуди корисницима информације о добијеној публикацији према YUMARK формату (Слика 6.)

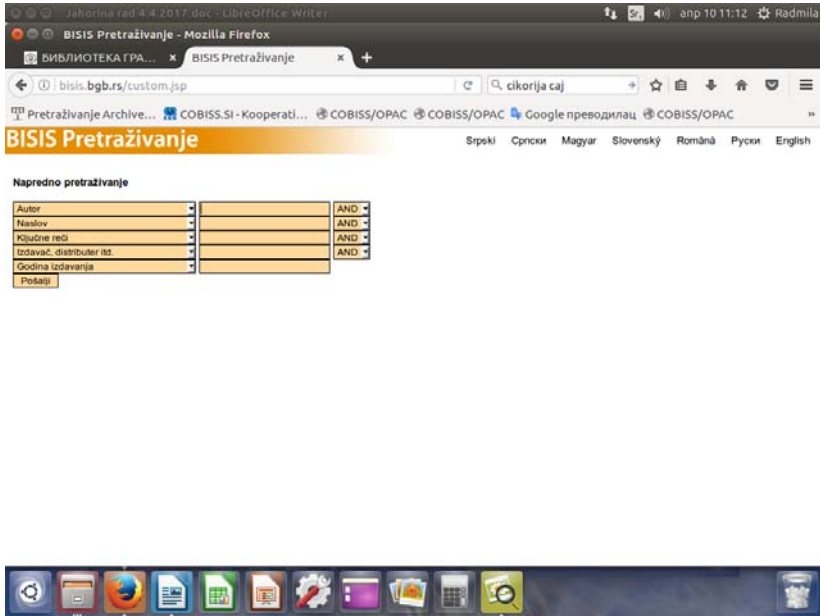
Слика 6.

Опција *напредно претраживање* омогућава кориснику формирање упита укрштањем највише пет различитих префикса за чије се повезивање користе логички оператори and (и), or (или) и not (не). У падајућем менију су понуђени префикси: аутор, наслов, кључна реч, издавач, година издавања, језик, стандардни број књиге, држава издавања, универзална децимална класификација, писац предговора, писац поговора, преводилац, сигнатура, предметне одреднице, итд. укупно 96 параметара. (Слика 7.)

Слика 7.

Оператор `and` издваја јединице које садрже два или више задатих параметара претраживања. Оператор `or` селекује јединице које садрже један или више наведених параметара. Оператор `not` приказује јединице које садрже први, а не искључују други параметар претраживања. Избор параметара по којима се врши претраживање се врши уз помоћ падајућих листа, а жељени садржај се наводи у пољима која се налазе поред изабране листе. Коначан резултат претраге се добија повезивањем елемената упита логичким операторима. Уколико је неко од поља празно, припадајући префикс се игнорише током претраге. Приликом претраживања користе се цокер знаци односно симбол звездеце (*). (Слика 8.)

Слика 8.

Формирањем и одржавањем различитих типова каталога повећава се могућност свестранијег и систематичнијег претраживања записа у библиотечким базама, па корисници на упит добијају већи број релевантних погодака. Поред ауторског, у Библиотеци града Београда постоје и стручни и предметни каталог који имају задатак да заинтересованим корисницима представе своје фондове превођењем идентификоване теме публикација на неки од класификационих језика. Стручни каталог Библиотеке града Београда⁹ садржи веома детаљно класификован садржај обрађених публикација.

Од 1945. године класификација публикација се врши

⁹ На иницијативу преве управнице Библиотеке града Београда, Марије Илић Агапове стручни каталог је почео да се израђује 1931. године. На почетку публикације су класификоване према МДК - Међународној децималној класификацији која је представљала варијанту Универзалне децималне класификације.

према УДК – Универзалној децималној класификацији која представља свеобухватан информацијски језик за индексирање и претраживање. Универзалност УДК се огледа у свеобухватности научних и стручних области целокупног људског знања. УДК представља хијерархијски класификациони систем заснован на децималном систему арапских бројева што омогућава превазилажење језичких баријера, јер се садржај публикације изражен УДК бројем тумачи на исти начин у читавом свету.

Стручни каталог Библиотеке града није селективан односно обухвата све публикације. Библиотекари класификатори настоје да кроз каталог детаљно прикажу све теме које су заступљене у публикацији, и на тај начин повећају могућност проналажења заступљених тема које кориснике потенцијално интересују. Употреба УДК бројева, било самостално, било у комбинацији са другим параметрима, сужава претрагу и омогућава добијање релевантних погодака на упит. Велики број корисника није упознат са системом УДК¹⁰, па се перманентна едукација, нарочито млађих посетилаца, намеће као један од важних задатака библиотекара. Елементарно познавање распореда научних и стручних области према УДК представља велику помоћ корисницима при претраживање електронског каталога Библиотеке града Београда. Систем УДК представља специфичан језик који има властиту синтаксу чије познавање омогућава добијање великог броја погодака у процесу корисничког претраживања.

Квалитет и квантитет библиотечких услуга треба да задовољи најразличитије потребе корисника, а библиотеке постану место размене искустава и мишљења. Библиотеке

¹⁰ Целокупно људско знање подељено је у десет група: 0-Општа група; 1-Филозофија. Психологија; 2-Религија; 3-Друштвене науке; 4-Тренутно упражњена; 5-Природне науке; 6-Примењене науке. Медицина. Технологија; 7-Уметност. Рекреација. Забава. Спорт; 8-Језик. Лингвистика. Књижевност; 9-Географија. Биографија. Историја

могу да издрже конкуренцију савремених технологија и постану стетиште свих чланова друштва, само ако се наметну разноврсним културним садржајима и релевантним информацијама.

Литература

1. Брофи, Питер. *Библиотека у двадесет првом веку : нове услуге за информационо доба*. Clío: Београд, 2005, 273.
2. Јокановић, Владимир. *Савремени библиотекар и читалац*. Београд: Слобода, 1983, 163.
3. Сурла, Душан и др. *Упутство за коришћење Библиотечког софтверског система Бисис вер.3*. Нови Сад: Група за информационе технологије, 2003, 175.

PROFESSIONAL CATALOG OF BELGRADE CITY LIBRARY IN THE SERVICE OF ITS USERS

Summary: Contemporary libraries are institutions of special social significance that actively participate in the social life of all members of the community. Library users, as members of this community, are constantly using the online catalog of the City Library of Belgrade working in the BISIS system in a constant search for information. The Library Information System BISIS is a software system whose beginnings date back to 1992/93. years. It was created within the project for the development of the library network of Serbia in order to later continue working at the Faculty of Science and Mathematics in Novi Sad, as a help to librarians in collecting, indexing and finding information contained in the library's metadata resources. The aim of the paper is to show the user search in the BISIS system in the Library of the City of Belgrade and attempt to bring this program closer to the users from the angle of the librarians who work on material processing. Searching for the BGB library is available in several languages. Also, the user selects some of the offered search methods: by author, by title, keyword or advanced search. It's possible to set up simple ones search or search through one prefix (author, title) or more complex queries that narrow the search by combining several prefixes (author and title, title and translator, author and publisher, UDC index and keyword ...)

The paper also illustrates the graphical representations of the user interface to different requirements.

Keywords: user search, BISIS, user interface.